

De Media als ‘Sexual Super Peer’?

Een onderzoek naar de rol van permissiviteit in de relatie tussen
geseksualiseerd mediagebruik en seksuele ervaring van adolescenten.

N.E Jenken
3168239

Begeleider: Geert-Jan Overbeek
2^e beoordelaar: Vincent Duindam

Masterthesis Jeugdstudies
Faculteit der Sociale Wetenschappen
Universiteit Utrecht
20 juni 2013

Abstract

In deze studie onderzochten we of permissiviteit een rol speelde in de relatie tussen geseksualiseerd mediagebruik en seksuele ervaringen van adolescenten. Ook is hierbij gekeken of er een verschil is tussen jongens en meisjes. We hebben gebruik gemaakt van 439 adolescenten (gemiddelde leeftijd 14,5 jaar) die op drie meetmomenten (verspreid over 12 maanden) een vragenlijst hebben ingevuld. Resultaten van hiërarchische regressie-analyse lieten zien dat hoe meer geseksualiseerde media adolescenten consumeerden bij aanvang van de studie, hoe permissiever zij zijn en hoe meer seksuele ervaring zij rapporteerden op een later tijdstip. Daarnaast bleek ook dat hoe permissiever adolescenten waren bij aanvang van de studie, hoe meer geseksualiseerd mediagebruik en seksuele ervaring zij rapporteerden op een later tijdstip. De seksuele ervaring van adolescenten bij aanvang van de studie bleek echter geen rol te spelen bij de mate van geseksualiseerde mediaconsumptie op een later tijdstip. Ook bleek dat permissiviteit geen doorslaggevende rol speelt in de relatie tussen geseksualiseerd mediagebruik en seksuele ervaring. De conclusie uit deze studie is dat seksuele mediaconsumptie de ontwikkeling van seksuele ervaring voorspelt, maar dat seksuele ervaring geen voorspeller is voor de hoeveelheid seksuele media die adolescenten consumeren. Permissiviteit hangt daarbij wel longitudinaal samen met seksuele ervaring en geseksualiseerde mediaconsumptie, maar medieert niet tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en seksuele ervaring van adolescenten.

Sleutelwoorden: Geseksualiseerde mediaconsumptie; Permissiviteit; Seksuele ervaring; Longitudinaal; Adolescentie.

*Aantal woorden: 5.258
(thesis incl. voorblad, abstract en tabellen)*

De seksualisering van de media wordt vaak aangeduid als een risicofactor als het gaat om een bedreigde seksuele ontwikkeling bij adolescenten. Vaak wordt gezegd dat de media gezien kunnen worden als een “*sexual super peer*”, die adolescenten laat zien hoe ‘normaal’ gedrag eruit hoort te zien. Zij veroorzaken een beeldenbombardement dat kinderen en adolescenten leert dat liefde en seks niets met elkaar te maken hebben (Hulsman, 2008; Nikken, 2009). De opkomst van internet en voornamelijk sociale media zoals Facebook, Twitter, MSN en internet via mobiele telefoons, zorgen er daarnaast voor dat adolescenten op een makkelijke, snelle en anonieme manier aan informatie kunnen komen en met elkaar kunnen uitwisselen. Geschat wordt dat ruim 10% van alle webpagina’s onderwerpen met betrekking tot erotiek en porno bevat (Peter & Valkenburg, 2006). Deze snelle manieren van mediaconsumptie en communicatie geven adolescenten enorme vrijheid. Deze vrijheid, samen met een mogelijk gebrek aan seksuele ervaring, zou het voor adolescenten moeilijk kunnen maken om vooral extreme seksuele beelden in het juiste perspectief te plaatsen (Rodriguez y Canteli, 2009). Dit leidt tot publieke speculatie over de mogelijk negatieve gevolgen die media kunnen hebben op de seksuele socialisatie van adolescenten (Peter & Valkenburg, 2006).

De relatie tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en seksuele ervaring lijkt te verschillen voor jongens en meisjes (Leusink & Lankveld, 2009). Uit onderzoek van Nikken (2007) is gebleken dat jongens vaker fantaseren over seks naar aanleiding van mediavoorbeelden, dat zij beduidend toleranter zijn ten opzichte van seksuele gedragingen en dat zij iets meer (negatieve) seksuele ervaringen hebben gehad dan meisjes. Ook is gebleken dat jongens over het algemeen gemakkelijker met elkaar praten als het gaat om seksualiteit en seksueel gedrag (Cuffee, Hallfors & Waller, 2007). Het kijken naar romantisch drama en muziekclips zou bij meisjes een indicatie kunnen zijn voor vrijer denken over seks (Kalma & Schultz, 2003).

Onderzoeken tonen vaak een eenzijdige relatie aan tussen mediagebruik enerzijds en seksueel gedrag anderzijds. Uit een aantal onderzoeken kwam naar voren dat adolescenten die meer geseksualiseerde mediabeelden consumeerden ook meer permissief waren (Buhi, & Goodson, 2007; L'Engle, Brown & Kenneavy, 2006; Somers & Tynan, 2006). Ook bleek dat blootstelling aan geseksualiseerde media-inhoud meer seksuele ervaring voorspelde (Hennesy et al., 2009). Er is echter nog nooit gekeken naar hoe deze relatie daadwerkelijk verklaard wordt; of de longitudinale samenhang tussen geseksualiseerd mediagebruik en seksuele ervaring loopt via een toegenomen seksuele permissiviteit. Permissiviteit betreft het vrije denken over seks, zoals het loskoppelen van seks en liefde en het goedkeuren van relaties met meerdere partners. Hoewel de relatie tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en permissiviteit deels is aangetoond (De Graaf et al., 2007; Nikken, 2007), is nog niet eerder onderzocht of de permissieve seksuele attituden ook tot meer seksuele ervaring leiden. In deze studie is door middel van een mediatiemodel (zie figuur 1) onderzocht of de samenhang tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en seksuele ontwikkeling loopt via een toegenomen seksuele permissiviteit.

Mediaconsumptie en Sociale Cognities van Adolescenten

Er zijn twee theorieën die de relatie tussen mediaconsumptie enerzijds en gedrag en attituden anderzijds kunnen verklaren. Dit zijn de Sociaal Cognitieve Leertheorie van Bandura (1994) en het Media Practice Model (Steele & Brown, 1995). Beide theorieën gaan uit van een interactie tussen persoon en omgeving. Bandura's Sociaal Cognitieve Leertheorie stelt dat leren een interactie is tussen omgeving, persoonlijke factoren en het gedrag van een persoon (Bandura, 1994). Mensen kunnen leren door bepaalde rolmodellen te imiteren. Dit wordt ook wel sociaal leren genoemd, wat inhoudt dat het waarnemen van gedrag tot gevolg kan hebben dat men het waargenomen gedrag zelf gaat vertonen. Adolescenten kunnen personages, beelden en figuren imiteren waaraan zij zich conformeren en waarvan zij zien dat

het 'modelgedrag' tot positieve uitkomsten leidt. De beelden die adolescenten het meest zullen imiteren zijn de beelden die voor hen de gewenste gedragsuitkomsten bieden. Dit kunnen bijvoorbeeld beelden zijn waaruit blijkt dat veel seks adolescenten status en plezier brengt. Onderzoek van Baams, Overbeek, Dubas, Doornwaard, Rommes en van Aken (2012) bevestigt deze theorie en laat onder andere zien dat geseksualiseerde mediaconsumptie gerelateerd is aan permissieve seksuele attitudes bij adolescenten. Het Media Practice Model van Steele en Brown (1995) gaat er vanuit dat adolescenten geen passieve mediagebruikers zijn, maar actieve gebruikers die bewuste keuzes maken van wat zij graag willen zien. Op basis van hun eigen persoonlijkheid, ervaringen, en seksuele ontwikkelingsstatus zullen adolescenten dus zelf actief op zoek gaan naar seksueel geladen beelden. Vervolgens kunnen die beelden versterkend werken op de seksuele gevoelens en gedachten die adolescenten al hadden.

Geslacht

Geslacht heeft een centrale rol als het gaat om seksualiteit (Vanwesenbeeck, 2009). Seksuele ontwikkeling, het opdoen van seksuele ervaringen, het kijken naar (geseksualiseerde) media en de mate van permissieve attitudes met betrekking tot seksualiteit lijken namelijk te verschillen voor jongens en meisjes (Cuffee, Hallfors & Waller, 2007; Kalma & Schultz, 2003; Leusink & Lankveld, 2009; Nikken, 2007). Onderzoeken hebben ook aangetoond dat mannen vaker naar seksueel materiaal kijken dan vrouwen (Peter & Valkenburg, 2006). Ze zijn vaker positief ten aanzien van 'casual' seks, denken vaker aan seks, consumeren meer pornografisch materiaal dan vrouwen en scoren hoger op seksuele permissiviteit. Vrouwen zijn echter terughoudender op seksueel gebied en hebben vaker negatieve gevoelens met betrekking tot seksueel gedrag (Vanwesenbeeck, 2009). Vanwege deze verschillen zou men kunnen verwachten dat mannen sterker worden beïnvloed door seksueel getint materiaal, zowel in attitude als in gedrag. Het is daarom belangrijk geslacht

mee te nemen in dit onderzoek naar geseksualiseerde mediaconsumptie en seksuele ervaringen van adolescenten.

Permissieve Attituden

Zoals eerder beschreven gaat het bij permissiviteit over bijvoorbeeld het loskoppelen van seks en liefde en het goedkeuren van multiële relaties. Het meeste onderzoek dat zich heeft gericht op de relatie tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en permissieve attituden is ofwel cross-sectioneel van aard, ofwel eenzijdig in termen van verklaringsrichting.

Adolescenten die meer geseksualiseerde media consumeren zouden meer permissieve attituden hebben (Buhi, & Goodson, 2007; L'Engle, Brown & Kenneavy, 2006; Somers & Tynan, 2006) en daarnaast zou blootstelling aan geseksualiseerde media-inhoud een verhoging van seksuele ervaring voorspellen (Hennesy et al., 2009). Tevens liet onderzoek van De Graaf, Nikken, Janssens, Felten en Berlo (2008) zien dat adolescenten die vaker in contact komen met informatieve en erotische seks in de media, permissiever zijn tegenover seks zonder gevoelens. Onderzoek dat naar de tegenovergestelde verklaringsrichting heeft gekeken toont aan dat adolescenten juist de media opzoeken waar zij zich prettig bij voelen en die zij kunnen koppelen aan hun eigen zelfbeeld (Brown, 2000; Steele & Brown, 1995; Ward, 2003).

Een onderzoek dat wel naar een bidirectioneel verband heeft gekeken is het onderzoek van Baams en collega's (2012). Zij hebben enerzijds aangetoond dat hoe hoger het consumptieniveau van geseksualiseerde media is, des te hoger ook het niveau van permissiviteit is. Anderzijds hebben zij aangetoond dat hoe hoger het niveau van permissieve attituden bij adolescenten is, des te hoger ook de consumptie van geseksualiseerde media. Dit betekent dat beide ontwikkelingen (de ontwikkeling van permissiviteit en van het kijken naar meer geseksualiseerde media) elkaar wederzijds kunnen beïnvloeden.

Huidige Studie

De hoofdvraag binnen dit deze studie is: ‘Wordt de relatie tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en seksuele ervaring gemedieerd door permissieve attitudes?’ Hierbij wordt de bidirectionele relatie tussen seksuele mediaconsumptie en seksuele ervaring onderzocht en gekeken of permissiviteit van de adolescenten een rol speelt (zie figuur 1). Ook wordt nagegaan of er een verschil is tussen jongens en meisjes.

De volgende drie hoofdhypothesen vormen de rode draad in deze studie:

Hypothese 1: ‘Er is een mediatie-effect van permissiviteit in de relatie tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en seksuele ervaring’. Adolescenten die meer geseksualiseerde media consumeren (bijvoorbeeld een seksueel of pornografisch tijdschrift inzien, seksfilms kijken, pornosites bekijken, of informatie opzoeken over seks), zullen meer permissieve attitudes ontwikkelen. Als gevolg van deze permissievere attitudes verwachten we dat zij eerder aan seks beginnen en meer seksuele ervaring zullen opdoen. Adolescenten die minder geseksualiseerde media consumeren zullen minder permissieve attitudes hebben en als gevolg daarvan ook later aan seks beginnen, en minder seksuele ervaring opbouwen.

Hypothese 2: ‘Er is een mediatie-effect van permissiviteit in de relatie tussen seksuele ervaring en geseksualiseerde mediaconsumptie’. We verwachten dat adolescenten die meer seksuele ervaring hebben meer permissieve attitudes zullen ontwikkelen en als gevolg daarvan ook meer geseksualiseerde media gaan consumeren.

Hypothese 3: ‘Voor jongens is deze mediatie sterker dan voor meisjes’.

We verwachten dat geslacht een rol vervult bij de relatie tussen geseksualiseerd mediagebruik, permissiviteit en geseksualiseerde mediaconsumptie, waarbij jongens op alle drie de variabelen hoger scoren dan meisjes. Hierbij wordt verwacht dat jongens een hogere mate van geseksualiseerde mediaconsumptie genieten en daardoor permissiever tegenover

seksualiteit staan. Daarnaast wordt verwacht dat jongens permissiever tegenover seks staan dan meisjes en daardoor meer seksueel ervaren zijn.

Methode

Dataverzameling en Steekproef

De dataverzameling voor de studie is goedgekeurd door de Ethische Commissie van de faculteit Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht. De data is verzameld op zeven middelbare scholen in Nederland. De eerste meting vond plaats in oktober 2009, gevolgd door twee metingen na 6 (T_2) en 12 (T_3) maanden. Scholen en ouders werden formeel op de hoogte gesteld van het onderzoek en kregen voorafgaande aan de eerste meting een informatiebrief. Alleen de adolescenten die zelf hadden ingestemd met deelname aan het onderzoek en van wie de ouders toestemming hadden gegeven, werden betrokken in het onderzoek. De vragenlijst werd bij afname geïntroduceerd door onderzoeksassistenten; zij benadrukten vertrouwelijkheid en zorgden ervoor dat de adolescenten de vragenlijsten in alle rust en individueel konden invullen. Bij vragen gericht op seksuele activiteiten konden de adolescenten voor de antwoordmogelijkheid; 'ik wil deze vraag niet beantwoorden' kiezen. De adolescenten konden zich ook op ieder moment terug trekken uit het onderzoek.

Op de eerste meting (T_1) in 2009 hebben in totaal 439 adolescenten in de leeftijd van 13 tot 17 jaar de vragenlijst ingevuld, waarvan 268 adolescenten ook op de twee volgende meetmomenten mee deden (52,2% zijn meisjes). Doordat het schoolstelsel in Nederland na het afronden van het derde jaar leerlingen toewijst in verschillende klassen, was het niet mogelijk om alle participanten die meededen op T_1 te behouden tot het einde van de studie. Daardoor is er op T_3 voor gekozen om klassen te gebruiken waarin op zijn minst zeven studenten zaten die op voorgaande meetmomenten wel hadden meegedaan.

Bij aanvang van de studie was de gemiddelde leeftijd van de participanten 14,5 jaar ($SD = 0,65$ | min-max 13-17). De adolescenten hadden overwegend een Nederlandse achtergrond

(81,9%; n=415; 3,9% Turks; 3,2% Marokkaans; 10,9% anders) en volgden voornamelijk het VMBO onderwijs (66,7%; n = 318; 24,9% havo; 8,3% vwo).

Meetinstrumenten

Geseksualiseerde mediaconsumptie. Geseksualiseerde mediaconsumptie van adolescenten werd vastgesteld aan de hand van zes items, waarbij gekeken werd naar verschillende media. Er werd de adolescenten gevraagd hoe vaak zij in de laatste zes maanden ‘een seksblaadje of pornoboekje bekeken’, ‘iets gelezen hebben over seks in een tijdschrift’, ‘naar een seksfilm op televisie hebben gekeken’, ‘op internet een “x-rated” muziekclip (clip met veel bloot) hebben bekeken’, ‘naar een pornofilm of dvd hebben gekeken’ en hoe vaak zij ‘informatie hebben opgezocht over seks in de media’. De adolescenten konden aan de hand van een 5-puntsschaal aangeven hoe vaak zij dit deden. Deze schaal liep van 1 (*nooit*) tot 5 (*heel vaak*). Interne consistentie van deze vragen was hoog (*Cronbach's Alpha* = .79 (T₁), .86 (T₂) en .86 (T₃)). De betrouwbaarheid en validiteit van dit meetinstrument zijn bewezen in eerdere studies (Baams et al., 2012; Hawk, Vanwesenbeeck, De Graaf & Bakker, 2006).

Permissieve (seksuele) attitudes. Permissiviteit van adolescenten met betrekking tot seksualiteit werd vastgesteld door de mate waarin zij instemden met elf stellingen. De adolescenten werd gevraagd om op een 5-puntsschaal (1 = *helemaal verkeerd*, 5 = *helemaal goed*) aan te geven in hoeverre zij het eens waren met elf gedragingen zoals ‘vreemdgaan’, ‘seks hebben met iemand die je maar net kent’, ‘iemand iets beloven in ruil voor seks’ en ‘seks hebben puur voor de lol, niet omdat je verliefd bent’. De interne consistentie van deze items was hoog (*Cronbach's Alpha* = .85 op (T₁), .88 (T₂) en .87 (T₃)). De betrouwbaarheid en validiteit van dit meetinstrument zijn bewezen in eerdere studies (Baams et al., 2012; De Graaf, Meijer, Poelman & Vanwesenbeeck, 2005).

Seksuele ervaring. De seksuele ervaring van de adolescenten werd aan de hand van vijf vragen gemeten. Er werd de adolescenten gevraagd of zij weleens hadden ‘getongzoend’,

‘gevoeld en gestreeld’, ‘geschuurd’ en of zij weleens ‘orale seks’ en/of ‘vaginale seks’ hadden gehad’. Op deze vijf mogelijke ervaringen konden de adolescenten antwoorden met: ‘best vaak’, ‘wel eens’, ‘nooit’ of ‘wil ik niet zeggen’. Omdat de scheiding tussen ‘best vaak’ en ‘wel eens’ moeilijk te maken is, werden deze twee mogelijkheden samengevoegd. Dit resulteerde in twee categorieën, namelijk 0 = *geen ervaring* en 1 = *wel ervaring*. De items werden samen genomen in één nieuwe variabele die onderscheid maakt tussen beginnende en gevorderde seksuele ervaring (0= *geen seksuele ervaring*, 1= *ervaring met tongzoenen, strelen en/of schuren*, 2=*ervaring met categorie 1 gedragingen en met orale en/of vaginale seks*). Een klein deel van de respondenten (0,7-6,4%) heeft aangegeven deze vragen niet te willen beantwoorden, deze antwoorden werden dan gescoord als ‘*system missing*’. De interne consistentie van deze items was hoog (*Cronbach’s Alpha* = .79 (T₁), .86 (T₂) en .86 (T₃)).

Statistische Analyses

Allereerst werd met behulp van Pearson correlaties gekeken naar de bivariante verbanden tussen de variabelen, zowel cross-sectioneel als longitudinaal. Vervolgens werd er door middel van lineaire regressie gekeken naar de longitudinale samenhang tussen de hoofdvariabelen en naar een mogelijk mediatiemodel (Baron & Kenny, 1986), waarbij seksuele mediaconsumptie, via toegenomen seksuele permissiviteit, zou samenhangen met seksuele ervaring.

De mediatie-analyses werden uitgevoerd op basis van data over geseksualiseerd mediagebruik op T1, permissiviteit op T2 en seksuele ervaring op T3. Vervolgens werd gekeken naar een mediatie-effect van permissiviteit op T2 in de relatie van seksuele ervaring op T1, naar mediaconsumptie op T3. De mediatie-analyses werden uitgevoerd conform de richtlijnen van Baron en Kenny (1986): In stap 1 werd er gekeken of de voorspellende variabele samenhang met de uitkomstvariabele. In stap 2 werd vervolgens de samenhang tussen de voorspellende en de mediërende variabele berekend. In stap 3 werd ten slotte

gekeken of de voorspellende variabele samenhang met de afhankelijke variabele, met de mediator als controlevariabele. Als de samenhang in stap 3 tussen de voorspellende en de afhankelijke variabele nul werd na controle voor de mediator (i.e., permissiviteit) zou er sprake zijn van volledige mediatie. Als het effect alleen maar was afgenomen maar nog wel significant was, zou er sprake zijn van gedeeltelijke mediatie. De Sobel test (Sobel, 1982) werd uitgevoerd om te toetsen of het mediatie-effect significant afwijkt van 0, en of er dus sprake was van gehele of gedeeltelijke mediatie. Deze mediatie-analyse werd apart voor jongens en meisjes uitgevoerd.

Resultaten

Bij aanvang van de studie bleek dat 21 % van de jongens en 18% van de meisjes nog geen ervaring had met seksuele gedragingen zoals tongzoenen, schuren en strelen. Ruim de helft van de jongens (57%) en de meisjes (64%) had wel al ervaring met tongzoenen, schuren en strelen. 22% van de jongens en 18% van de meisjes had zowel ervaring met deze eerste activiteiten als met orale en/of vaginale seks. Gedurende de tijd nam de ervaring van alle adolescenten toe. Over het algemeen zijn er echter geen noemenswaardige verschillen te vinden tussen de seksen. Een uitgevoerde *T-test* liet zien dat, bij aanvang van de studie, er geen significant verschil is tussen jongens en meisjes op het gebied van seksuele ervaring ($t(380) = .16; p > .05$). In de volgende paragrafen wordt dan ook, tenzij anders aangegeven, over de groep adolescenten als geheel gesproken.

Pearson Correlaties

Voor een mediatie-analyse uitgevoerd kan worden, en om de data beter te begrijpen, is het belangrijk te kijken in hoeverre de hoofdvariabelen ‘seksuele ervaring’, ‘permissiviteit’ en ‘geseksualiseerde mediaconsumptie’ met elkaar samenhangen. Uit Tabel 1 blijkt dat op het eerste meetmoment een significante cross-sectionele samenhang bestaat tussen deze drie variabelen. Dat wil zeggen dat hoe meer seksuele ervaring adolescenten rapporteren op T1,

hoe permissiever zij zijn op T1 ($r = .29, p < .01$) en hoe meer geseksualiseerde media zij consumeren op T1 ($r = .53, p < .01$). Longitudinaal werden soortgelijke positieve verbanden gevonden tussen geseksualiseerde mediaconsumptie, permissiviteit en seksuele ervaring van adolescenten. De correlaties varieerden daarbij in grootte van .13 tot .79. Zo bleek bijvoorbeeld dat hoe meer seksuele ervaring adolescenten rapporteren op T1, hoe meer geseksualiseerde mediaconsumptie zij consumeren op T2 ($r = .23, p < .05$) en hoe hoger de mate van permissiviteit op T2 ($r = .25, p < .05$) en T3 ($r = .26, p < .05$).

Hiërarchische Regressieanalyses

Om de hypothesen te toetsen bij de vraag of permissiviteit een mediator is in de relatie tussen geseksualiseerd mediagebruik en seksuele ervaring, werd een hiërarchische regressie-analyse uitgevoerd. Allereerst werd er gekeken naar de longitudinale samenhang tussen geseksualiseerde mediaconsumptie op T1 en permissiviteit op T1 enerzijds, en seksuele ervaring van adolescenten op T2 en T3 anderzijds. Geseksualiseerde mediaconsumptie en permissiviteit op T1 werden hierbij meegenomen als voorspellers, seksuele ervaring op T3 als afhankelijke variabele en seksuele ervaring op T1 als controlevariabele. Er werd niet gecontroleerd voor geslacht omdat uit eerdere analyse bleek dat er geen verschil was tussen jongens en meisjes. Uit Tabel 2 blijkt dat wanneer adolescenten op T1 meer geseksualiseerde media consumeren, zij meer seksuele ervaringen rapporteerden op T2 ($B = .095, p < .05$) en T3 ($B = .12, p < .05$). Daarnaast blijkt uit Tabel 2 dat hoe permissiever adolescenten op T1 zijn, hoe meer seksueel ervaren zij zijn op T2 ($B = .13, p < .01$) en T3 ($B = .19, p < .01$). Dit betekent dat er van een longitudinale samenhang gesproken kan worden tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en permissiviteit enerzijds, en de mate van seksuele ervaring van adolescenten anderzijds. Dit houdt in dat hoe meer geseksualiseerde media adolescenten consumeren, hoe meer seksuele ervaring zij hebben. Ook houdt dit in dat hoe permissiever ze zijn op het gebied van seks, hoe meer seksuele ervaring deze adolescenten

rapporteren.

Vervolgens is gekeken naar de longitudinale samenhang die seksuele ervaring op T1 en permissiviteit op T1 vertonen op de geseksualiseerde mediaconsumptie op T2 en T3. Seksuele ervaring en permissiviteit op T1 werden hierbij meegenomen als voorspellers, geseksualiseerde mediaconsumptie op T3 als afhankelijke variabele en geseksualiseerde mediaconsumptie op T1 als controlevariabele. Uit Tabel 3 blijkt dat er geen significante relatie bestaat tussen de seksuele ervaring van adolescenten op T1 enerzijds en de mate van geseksualiseerde media die zij consumeren op T2 ($B = .02, p > .05$), T3 ($B = .06, p > .05$) anderzijds. De mate van permissiviteit op T1 hangt niet significant samen met geseksualiseerde mediaconsumptie op T2 ($B = .001, p > .05$), maar wel op T3 ($B = .12, p < .05$). Dit houdt in dat seksuele ervaring van adolescenten geen rol speelt bij de hoeveelheid geseksualiseerde media die zij consumeren. Daarnaast bleek er geen longitudinale samenhang te zijn tussen permissiviteit van adolescenten bij aanvang van de studie en de hoeveelheid geseksualiseerde mediaconsumptie een half jaar later, maar wel met geseksualiseerde mediaconsumptie een jaar later.

Mediatie

Hypothese 1: relatie van geseksualiseerde mediaconsumptie in de richting van seksuele ervaring. We verwachtten dat de mate van mediaconsumptie door middel van permissiviteit samen zou hangen met de seksuele ervaring van adolescenten. Om dit mediatie-principe te testen werd geseksualiseerde mediaconsumptie op T1 meegenomen als voorspeller en seksuele ervaring op T3 als afhankelijke variabele. We hebben hierbij gecontroleerd voor permissiviteit op T2 en seksuele ervaring op T1. Tussen de drie hoofdvariabelen, ‘seksuele ervaring’, ‘permissiviteit’ en ‘geseksualiseerde mediaconsumptie’ is een correlatie gevonden. Uit de analyse blijkt dat, bij controle op seksuele ervaring op T1, bij die adolescenten die meer consumeerden op T1 er ook sprake is van meer seksuele ervaring op T2 ($B = .095; p <$

.05) en T3 ($B = .12, p < .05$). Ook blijkt, dat bij controle op seksuele ervaring op T1 bij die adolescenten, die hoger scoorden op permissiviteit, er ook sprake is van meer seksuele ervaring op T2 ($B = .17; p < .01$) en T3 ($B = .23; p < .01$). Omdat de voorspellende variabele geseksualiseerde mediaconsumptie correleert met de uitkomstvariabele seksuele ervaring en omdat er een positieve correlatie te zien is tussen seksuele ervaring en permissiviteit, is het testen van mediatie mogelijk. De Sobel Test (Sobel, 1982) toont een significantie van $p = .065$. Dit houdt in dat de mate van geseksualiseerd mediagebruik niet via permissiviteit voor meer seksuele ervaring zorgt. Hypothese 1 wordt dus verworpen.

Hypothese 2: relatie van seksuele ervaring in de richting van geseksualiseerde mediaconsumptie. We verwachtten een longitudinale samenhang te vinden tussen de mate van seksuele ervaring van een adolescent die, via permissiviteit, invloed uitoefent op de geseksualiseerde mediaconsumptie. Om het principe van mediatie te testen werd seksuele ervaring op T1 meegenomen als voorspeller en geseksualiseerde mediaconsumptie op T3 als afhankelijke variabele. We controleerden hierbij voor permissiviteit op T2 en geseksualiseerde mediaconsumptie op T1. Uit de analyse is gebleken dat wanneer we controleren voor geseksualiseerde mediaconsumptie op T1, de seksuele ervaring van adolescenten op T1 niet longitudinaal samenhangt met geseksualiseerde mediaconsumptie op T2 ($B = .42; p > .05$) en T3 ($B = .06; p > .05$). Adolescenten die permissiever staan tegenover seks consumeren wel meer geseksualiseerde media op T2 ($B = .19; p < .01$) en T3 ($B = .17; p < .05$). Omdat er geen significante relatie werd gevonden tussen de voorspellende variabele geseksualiseerde mediaconsumptie en de uitkomstvariabele seksuele ervaring, wordt niet voldaan aan de voorwaarden van het toetsen van mediatie. Het blijkt dat de relatie tussen seksuele ervaring en geseksualiseerd mediagebruik niet gemedieerd wordt door permissiviteit. Dit houdt in dat adolescenten die meer seksueel ervaren zijn, niet per definitie meer

permissief zijn en als gevolg daarvan meer geseksualiseerde media consumeren. Hierdoor wordt ook hypothese 2 verworpen.

Hypothese 3: De relatie tussen geseksualiseerd mediagebruik en seksuele ervaring is sterker voor jongens dan voor meisjes. Aparte toetsen voor de mediatiemodellen voor jongens en meisjes lieten geen significante verschillen tussen de seksen zien. De conclusie dat permissiviteit niet medieert in het verband tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en seksuele ervaring (en vice versa) geldt dus zowel voor jongens als meisjes. Hypothese 3 wordt daarmee ook verworpen.

Conclusie en Discussie

In deze drie-wave longitudinale studie onder 439 adolescenten in de leeftijd van 13 tot 16 jaar is onderzocht of permissiviteit de relatie tussen geseksualiseerd mediagebruik en seksuele ervaring beïnvloedt. Het blijkt dat er een significante relatie bestaat tussen de mate van geseksualiseerd mediagebruik en de seksuele ervaring van adolescenten, maar dat deze relatie niet loopt via een toenemende seksuele permissiviteit van adolescenten. Voorts blijkt er geen longitudinale samenhang te bestaan tussen de hoeveelheid seksuele ervaring die een adolescent heeft bij aanvang van de studie en de daarop volgende hoeveelheid geseksualiseerde media die wordt geconsumeerd. Dit geldt zowel voor jongens als meisjes.

We verwachtten aanvankelijk dat permissiviteit een rol zou spelen in de relatie tussen geseksualiseerd mediagebruik en seksuele ervaring van adolescenten. Uit voorafgaande studies is gebleken dat adolescenten die meer geseksualiseerde mediabeelden consumeren daardoor ook meer permissief zijn (Buhi, & Goodson, 2007; De Graaf et al., 2007; L'Engle, Brown & Kenneavy, 2006; Nikken et al., 2007; Somers & Tynan, 2006). De huidige studie bevestigt deze bevindingen. Ook is uit eerder onderzoek gebleken dat blootstelling aan geseksualiseerde media-inhoud meer seksuele ervaring voorspelt (Hennesy et al., 2009). In lijn met eerdere onderzoeken worden binnen de huidige studie positieve verbanden gevonden

tussen geseksualiseerde mediaconsumptie en latere seksuele ervaring. Dit zou verklaard kunnen worden door de Sociaal Cognitieve Leertheorie van Bandura (1994). De adolescenten die meer geseksualiseerde media consumeren hebben gedrag waargenomen van hun rolmodellen in de media en dat kan invloed uitoefenen op later seksueel gedrag. De biologische ontwikkeling van adolescenten werkt daarnaast experimenteergedrag en interesse in alle vormen van seksualiteit in de hand en is ook onderdeel van een normale (seksuele) ontwikkeling (Graaf, 2003). De omgeving kan invloed hebben op de mate van dit experimenteergedrag, bijvoorbeeld doordat kinderen op sommige plaatsen meer ‘beschermd worden’ door invloeden van buitenaf dan op andere plaatsen. Een voorbeeld van een meer ‘beschermd opvoeding’ is bijvoorbeeld een gereformeerde kerkelijke gemeenschap, waar kinderen en adolescenten geleerd wordt dat seks voor het huwelijk taboe is en waarbij het zien van (geseksualiseerde) media aan strenge regels is gebonden. Een religieuze opvoeding zou mogelijk een remmende invloed kunnen hebben op de seksuele permissiviteit van adolescenten. Daarnaast zou het kunnen wijzen op een effectief socialiseringsmechanisme dat vooralsnog succesvol lijkt te zijn bij de overdracht van een restrictieve minderheidsmoraal te midden van sterk geliberaliseerde opvattingen over seksualiteit (Dijkstra, 2002).

We hebben echter geen bevestiging gevonden van de hypothese dat permissiviteit mogelijk kan fungeren als mediator binnen de relatie tussen seksuele ervaring en geseksualiseerde mediaconsumptie. In tegenstelling tot wat ander onderzoek suggereert blijkt namelijk niet dat adolescenten media uitzoeken die direct bij hun (seksuele) behoeften passen. Hoe kan dit? Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat in de huidige maatschappelijke praktijk adolescenten juist minder permissief tegenover overspel, vreemdgaan en risicovolle seksuele handelingen staan (bijvoorbeeld seks met iemand die je niet of nauwelijks kent). Hierdoor zijn zij misschien ook minder vatbaar voor dit soort media. Daarnaast moet er rekening gehouden worden met het feit dat we een mogelijk trendeffect hebben ontdekt

waarbij permissiviteit medeert tussen seksuele ervaring en geseksualiseerde mediaconsumptie. Hiermee bedoelen we dat we mogelijk wel een verband op het spoor zijn, maar dat het in dit onderzoek wellicht aan statistische power ontbrak om dat verband te identificeren. Verder onderzoek gericht op deze vraag is nodig om dit uit te zoeken.

De derde hypothese stelde dat het mediatie-effect van permissiviteit binnen de relatie sterker is voor jongens dan voor meisjes. In lijn met eerdere studies werd verwacht dat jongens een hogere mate van geseksualiseerde mediaconsumptie genieten en daardoor juist permissiever staan tegenover seksualiteit en daardoor ook meer seksueel ervaren zijn dan meisjes (Cuffee, Hallfors & Waller, 2007; Kalma & Schultz, 2003; Leusink & Lankveld, 2009; Nikken, 2007). Binnen de huidige studie kan deze hypothese niet worden bevestigd. Een verklaring hiervoor kan zijn dat hoewel jongens en meisjes op eigenlijk alle vlakken erg veel van elkaar verschillen, zij wellicht toch een zelfde soort (biologische) ontwikkeling doormaken op seksueel gebied. Het feit dat meisjes eerder en vaker al te maken hebben met tongzoenen, strelen en schuren dan jongens kan komen doordat zij eerder in die ontwikkeling te maken krijgen met veranderingen van hun lichaam. Hierdoor zullen zij wellicht eerder, maar niet anders dan jongens, meer interesse krijgen in seksualiteit, hun eigen lichaam en dat van de ander. Dat de (seksuele) ontwikkeling voor beide seksen geldt, kan verklaren dat er geen sterker verband werd gevonden voor jongens dan voor meisjes.

De huidige studie is, voor zover bekend, een uniek onderzoek naar de relatie tussen geseksualiseerd mediagebruik door en seksuele ervaring van adolescenten. Allereerst omdat dit een bidirectioneel onderzoek is, wat inhoudt dat niet alleen gekeken wordt naar de longitudinale samenhang tussen geseksualiseerde media en latere seksuele ervaring, maar ook naar de longitudinale samenhang tussen seksuele ervaring en latere niveaus van geseksualiseerde mediaconsumptie. Daarnaast is gebruik gemaakt van een unieke longitudinale dataset en is hier, anders dan in andere onderzoeken waar de respondenten vaak

ouder zijn, gestart met een relatief jonge groep adolescenten.

Het is echter wel belangrijk ook een aantal beperkingen van dit onderzoek te benoemen. Zo is de steekproef niet direct een goede afspiegeling van de Nederlandse samenleving, daar er onder andere vooral veel laag opgeleiden hebben meegedaan en er, bij het selecteren van scholen, geen rekening is gehouden met de verhoudingen tussen stad en platteland.

Voor toekomstig onderzoek zou het interessant zijn om de adolescenten vanaf een jongere leeftijd, in ieder geval vóór hun 13^e levensjaar, en tot verder in de adolescentie, in ieder geval tot na hun 18^e levensjaar, te volgen. Dit omdat zij wellicht al veel eerder in contact komen met geseksualiseerde media of seksualiteit en sommige relaties tussen adolescenten zich mogelijk pas op latere leeftijd seksueel ontwikkelen. Daarbij is het interessant te onderzoeken of adolescenten verschillen in seksualiteit ontwikkelen en hoe deze zich in een bepaalde periode ontwikkelen wanneer zij in andere omgevingen komen en allerlei (nieuwe) mogelijkheden zelf gaan onderzoeken.

De media worden vaak afgespiegeld als de “*sexual super peer*” van veel adolescenten. Deze studie maakt duidelijk dat adolescenten die meer geseksualiseerde media consumeren meer seksuele ervaring hebben dan adolescenten die minder geseksualiseerde media consumeren. Mogelijk wordt dit verband verklaard door een toegenomen permissiviteit van adolescenten. Hoewel we geen hard bewijs hebben voor deze relatie, hebben we wel een mogelijk trendeffect ontdekt. Daarom is het goed om deze relatie in vervolgonderzoek niet meteen af te schrijven en hier verder op in te gaan.

Tabel 1

Correlatiematrix; Pearson-correlatiecoëfficiënten (ρ) hoofdv variabelen

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1 Seksuele ervaring T1	1	.03**	.36**	.75**	.23**	.25**	.68**	.21**	.26**
2 Geseksualiseerde mediaconsumptie T1	.29**	1	.53**	.31**	.69**	.42**	.30**	.49**	.29**
3 Permissiviteit T1	.36**	.53**	1	.38**	.37**	.68**	.40**	.36**	.61**
4 Seksuele ervaring T2	.75**	.31**	.38**	1	.27**	.36**	.79**	.29**	.25**
5 Geseksualiseerde mediaconsumptie T2	.23**	.69**	.37**	.27**	1	.42**	.21**	.49**	.30**
6 Permissiviteit T2	.25**	.42**	.68**	.36**	.42**	1	.35**	.29**	.67**
7 Seksueel gedrag T3	.68**	.30**	.40**	.79**	.21**	.35**	1	.29**	.33**
8 Geseksualiseerde mediaconsumptie T3	.21**	.49**	.36**	.29**	.49**	.29**	.29**	1	.42**
9 Permissiviteit T3	.26**	.29**	.61**	.25**	.30**	.67**	.33**	.42**	1

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tabel 2

Regressieanalyse met "Seksuele Ervaring" T1 als controlevariabele

	Seksuele ervaring T2			Seksuele ervaring T3		
	Beta	R ²	p (sig.)	Beta	R ²	p (sig.)
Seksuele ervaring T1	.73	.58	.00	.65	.48	.00
Geseksualiseerde mediaconsumptie T1	.10	.58	.02	.12	.48	.02
Seksuele ervaring T1	.70	.59	.00	.61	.50	.00
Permissiviteit T1	.13	.59	.00	.19	.50	.00

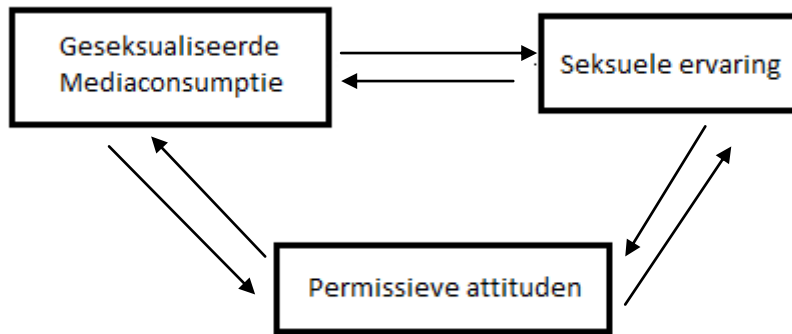
Tabel 3

Regressieanalyse met "Geseksualiseerde Mediaconsumptie" T1 als controlevariabele

	Geseksualiseerde mediaconsumptie T2			Geseksualiseerde consumptie T3		
	Beta	R ²	p (sig.)	Beta	R ²	p(sig)
Geseksualiseerde mediaconsumptie T1	.69	.48	.00	.54	.31	.00
Seksuele ervaring T1	.02	.48	.68	.06	.31	.30
Geseksualiseerde mediaconsumptie T1	.70	.48	.00	.43	.26	.00
Permissiviteit T1	.00	.48	.98	.12	.26	.05

Figuur 1

Mediatie-model

Literatuurlijst

- Baams, L., Overbeek, G., Dubas, J. S., Doornwaard, S., Rommes, E., & Aken, M. A. G. de (2012). Seeing and Believing: Perceived realism moderates the relation between sexualized media consumption and permissive sexual attitudes in adolescence. Utrecht: Utrecht University.
- Bandura, A. (1994). Social cognitive theory of mass communication. In J. Bryant & D. Zillman (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research* (pp. 61-90). Hove, UK: Lawrence Erlbaum Associates.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Brown, J. D. (2000). Adolescents' sexual media diets. *Journal of Adolescent Health*, 27S, 35-40.
- Buhi, E., & Goodson, P. (2007). Predictors of adolescent sexual behavior and intention: A theory-guided systematic review. *Journal of Adolescent Health*, 40, 4-21.
- Cuffee, J. J., Hallfors, D. D., & Waller, M. W. (2007). Racial and gender differences in adolescent sexual attitudes and longitudinal associations with coital debut. *Journal of Adolescent Health*, 41, 19-26.
- Dijkstra, A. B. (2002). *Werelden apart? Leefstijlen van middelbare scholieren. Een vergelijkende studie naar de leefwereld van jongeren op gereformeerde scholen*. Assen: Koninklijke van Gorcum BV.
- Graaf, H. de (2003). *Seks in de groei. Een verkennend onderzoek naar de (pre-)seksuele ontwikkeling van kinderen en jeugdigen*. Delft: Eburon.

- Graaf, H. de, Nikken, P., Janssens, K., Felten, H. & Berlo, W. van (2008). *Seksualisering: reden tot zorg?* Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Graaf, H. de, Meijer, S., Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Sex under the age of 25. Sexual health of youth in the Netherlands in 2005*. Delft, NL: Eburon.
- Hawk, S. T., Vanwesenbeeck, I., Graaf, H. de, & Bakker, F. (2006). Adolescents' contact with sexuality in mainstream media: A selection-based perspective. *Journal of Sex Research, 43*, 352-363.
- Hennesy, L. R., Bleakly, A. Fishbein, M., & Jordan, A. (2009). Estimating the longitudinal association between adolescent sexual behavior and exposure to sexual; media content. *Journal of Sex Research, 46*, 586-596.
- Hulsman, B. (2008). 'Yo, ouders, denk eens na'. Online verkregen op 12 januari 2013, van: [http://vorige.nrc.nl/achtergrond/article2069909.ece/Yo, ouders, denk eens na](http://vorige.nrc.nl/achtergrond/article2069909.ece/Yo,_ouders,_denk_eens_na)
- Kalma, A. & Schultz, N. (2003). Televisiekijken en de bereidheid onveilig te vrijen: een sekseverschil onder middelbare scholieren'. *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie en haar Grensgebieden, 58*, 1-8.
- L'Engle, K., Brown, J., & Kenneavy, K. (2006). The mass media are an important context for adolescents' sexual behavior. *Journal of Adolescent Health, 38*, 186-192.
- Nikken, P. (2007). *Jongeren, media en seksualiteit: Hoe media-interesses en –gebruik samenhangen met fantasieën, opvattingen en gedrag*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstuut, afdeling Jeugd & Opvoeding. Online verkregen op 14 februari 2013, van: <http://www.ecpat.nl/images/13/163.pdf>
- Nikken, P. (2009). Seksualisering en de jeugd van tegenwoordig: De media als zondebok? *Tijdschrift voor Seksuologie, 33*, 84-96.
- Leusink, P. & Lankveld, J. van, (2009). Pornificatie van de samenleving? *Tijdschrift voor Seksuologie, 33*, 63-64.

- Peter, J., & Valkenburg, P. M. (2006). Adolescents' exposure to sexually explicit material on the Internet. *Communication Research*, 33, 178-204.
- Rodriguez y Canteli, S. (2009). Seks onder je 20ste: Een grootschalig kwantitatief, exploratief onderzoek naar het seksueel leven van Vlaamse jongeren van 14 tot 20 jaar .
Brussel: Vrije Universiteit Brussel
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic intervals for indirect effects in structural equations models. In: S. Leinhardt (Eds.). (1982). *Social Methodology* (pp. 290-312). San Francisco: Josse-Bass.
- Somers, C., & Tynan, J. (2006). Consumption of sexual dialogue and content on television and adolescent sexual outcomes: Multiethnic findings. *Adolescence*, 41 15-38.
- Steele, J. R., & Brown, J. D. (1995). Adolescent room culture: Studying media in the context of everyday life. *Journal of Youth and Adolescence*, 24(5), 551.
- Vanwesenbeeck, I. (1997). Female sexual power and control: From problem to promise. In: A van Lenning, M. Bekker & I. Vanwsenbeeck (Eds.). *Feminist utopias in a postmodern era*. Tilburg: Tilburg University Press. WHO Regional Office for Europe and BZgA (2010), *Standards for Sexuality Education in Europe. A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists*. Cologne: Federal Centre for Health Education, BZgA.
- Vanwesenbeeck, I. (2009). Doing gender in sex and sex research. *Archives of Sexual Behavior*, 38, 883-898.
- Ward, L. (2003). Understanding the role of entertainment media in the sexual socialization of American youth: A review of empirical research. *Developmental Review*, 23, 347-388.